

ARVEN

Nr 89
2/2010
30. årgang
ISSN 0800-2347

ARVEN - *Meldingsblad for Sannidal Historielag*

Ingebjørg Lindheim og Trygve Holt.

Bygdetundagen

SE FLERE BILDER OG LES MER PÅ SIDE 2 og 3 ►

Regnbygger klarte ikke å ødelegge den 12. Bygdetundagen

8. juni gikk den 12. Bygdetunden på Sannidal bygdetun av stabelen. Denne dagen har siden 1988 annethvert år har vært et samarbeidsprosjekt mellom Sannidal historielag og Sannidal ungdomsskole. Åttende- og niendeklassingene ved skolen blir "undervist" i eldre tiders arbeids- og dagligliv av rundt 50, for det meste eldre, historielagsmedlemmer.

Siden kommunens lokalavis på denne tida hadde hendene fulle med å skrive om kjendisfilosofer fra Osloområdet på besøk i Kragerø sentrum, og således ikke fikk dekket arrangementet i Sannidal, viser vi her i "Arven" litt flere bilder fra Bygdetunden enn vanlig.

Aud Brekka og Ingebjørg Lindheim.

Frida Øverland.

Aud Brekka, Mirjam Pedersen og Anne V. Lofthaug.

Christine M. Farsjø.

10. klassingene Elisabeth Kristensen (tv) og Anne Marie Paus viser Kristian Barland hvordan man vasket tøy i gamle dager.

Kristian Barland (tv) og Jørgen Brekka larer vedskjæring av Tor Erling Lønne.

Alf Martin Dalen og Inger Kristine Bratland.

Ellen Stensvold.

Kjellfrid Nyhus.

Årsmøtet 2010

Arsmøtet 2010 ble avholdt 15/4 på Samfunnshuset. Det var svært godt frammøte denne gangen, rundt 150 personer var tilstede. Kragerø Sangforening åpnet det hele med 5 flotte sanger, dette ble godt mottatt. Leder for koret er Nils Halvor Nilsen. Han har stått en årrekke med dirigentpinnen foran korpsen på samme plassen tidligere.

Etter åpningen av møtet ble Sigmund Heldal hedret med et minuttss stillhet. Han var en stor ressurs for Historielaget med sin solide interesse for fotografering.

Ernst Kalseth informerte videre om Historielagets nettside og oppfordret folk til å komme med bilder og legge inn kommentarer på bilder som allerede ligger inne. Adressa til siden er: www.sannidalhistorielag.no.

De vanlige års- og regnskapsrapporter ble lest opp og godtatt uten problemer. Det sam-

me gjaldt valget, de fleste stiller til gjenvalg flere år etter hverandre. Se egen liste.

Kveldens høydepunkt var nok Reinhart Enggravs foredrag som han hadde kalt "En dramatisk ungdomstid". Med utgangspunkt i at han var 13 år da krigen begynte, viser tittelen til hva en stor del av innholdet dreide seg om, nemlig det å vokse opp i Sannidal, som speider, under krigstida. Det var mange tøffe tak, enten det dreide seg om krig og motstand, eller det var gjengoppkjør mellom gjersdøler, krokunger og sannidøler på Gimle. Dette foredraget er planlagt å bli en artikkel i en senere utgave av "Arven".

Etter foredraget gikk praten livlig ved bordene. Smørbrød, kake og kaffe satte ikke noen demper på det. Hvis resultatet av loddosalget skulle gi en pekepinn om hvor fornøyde folk var, så ble det klar tale: MEGET BRA!

A.S.

Reinhart Enggrav og Kjell Ove Heistad.

Ernst Kalseth.

STYRET OG KOMITEER

Historielagets leder: Kjell Ove Heistad, gjenvalg

Nestleder: Torgunn Sunde, gjenvalg

Kasserer: Karen Bratlid erstatter Torveig Skarvång

Sekretær: Ernst Kalseth, gjenvalg

Styremedlem: Knut Rinde erstatter Marit Halvorson

Varamedlemmer: Inger Kristine Bratland, gjenvalg, Olav Tveitereid, gjenvalg,

Ruben Hofsli Eikeland erstatter Knut Rinde

Bygdetun-komiteen består i 2010 av følgende personer som tok gjenvalg:

Leder Petter W. Baann

Knut Asbjørn Skarvång

Torstein Lofthaug

Kjellfrid Enggrav

Kari Nyland

Varamedlemmer: Per Tangen, Ole Einar Nyland og Isak Waasjø

Festkomiteen består i 2010 av:

Tordis Eikeland, Sigrun Bråtane, Kari Olsen, Elfrid Fjellheim, Ellen Bjerva, Anne Sofie Aardalen, Lars Tore Lien, Jørgen Eikehaug og Petter W. Baann (ny i år).

Varamedlemmer: Ragnhild Svenum, Judith Johansen

Redaksjonskomiteen for "Arven" består av:

Ragnar Grønåsen, Anne Sofie Aardalen, Ove Bertelsen, Gunnar Aabøe og kasserer Liv Grønåsen som samtlige tok gjenvalg.

Grendemenn gjenvalg:

Aud Lien (Kjølebrønd),

Erna Dalen (Farsjø),

Knut Rinde (Refsalen),

Sigrid Tveitereid (Holtane),

Inger Lise Wåsjø (Holtane),

Marit Halvorsen (Kil),

Jan Kilen (Kil),

Helene Støyl (Vadfoss),

Knut Skarvång (Vadfoss),

Sigrid Solbakken (Helle)

Grendemenn nye:

Randi Eikehaug erstatter Hanne Haugholt

(Mo), Asbjørn Tonstøl erstatter Jan Thorsen

(Mo)

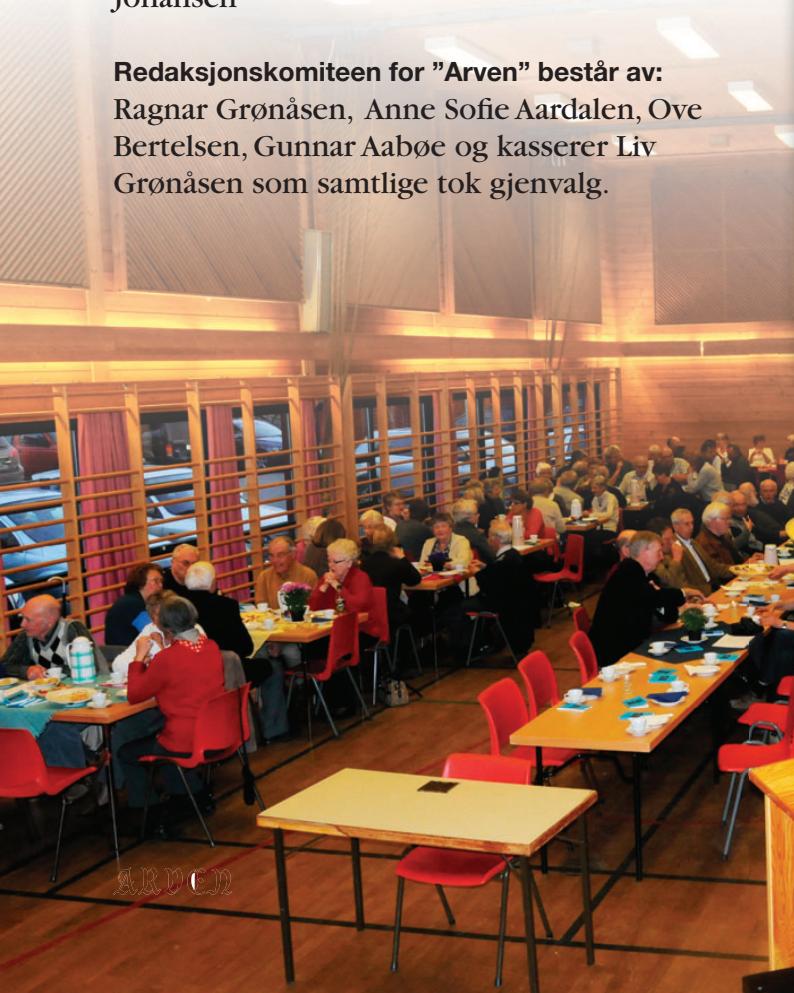
Revisorer har vært Greta Muller og Bjarne Lien som begge tok gjenvalg.

Valgkomiteen har bestått av: Bjarne Lien, Helene Støyl og Magnar Kalseth.

Bjarne Lien og Helene Støyl tok gjenvalg. David Lloyd erstatter Magnar Kalseth

Marit Halvorsen og Torveig Skarvång takket for seg.

SANNIDAL HORNMUSIKK

– historiske glimt

AV NILS HALVOR NILSEN

Fortsettelse fra forrige nummer

PENGEGAVE FRA STASJONSMESTER HAUGEN

Gjerde skriver:

"Torsdag 22. april fikk Sannidal Hornmusikk brev fra G. Haugen og frue.

I brevet var lagt kr 5.00,- som gave til musikken. Dette var en stor glede og overraskelse for Sannidal Hornmusikk. Den eneste betingelse som var satt, var at Haugen og frue ber om musikk på morgenens 17.mai. Formannen ringte Haugen opp og takket for gaven. Likeledes ble det bedt om å få lov å takke i avisene, men dette ble nektet."

"1. mai deltok hornmusikken i demonstrasjonstog fra Vadfoss - Årøsvingen til Gimle." På Gimle spilte musikken flere nummer."

Det som ikke Gjerde nevner i sitt referat var at Leif Larsen som var stortrommeslager, var så dårlig til beins at han ikke ville klare å gå med tromma opp Rønningbakken.

Å spille marsjer uten tromme, er vanskelig. Følgende løsning ble tatt i bruk: Leif hadde en brødbil, og når en åpnet døren bak, kunne han

sitte inne i brødbilen som kjørte like foran korpset mens korpset spilte. På den måten fikk en gjennomført den paraden. Det var et noe uvanlig syn der en brødbil kjørte først med en stortrommeslager og like bak bilen kom en flokk musikanter med sine hvite luer som spilte marsjer.

17. MAI 1954

En hadde i den anledning funnet ut at korpset burde spille også andre steder enn i Kil og på Bygdetunet. Sigurd Nilsen rigget til en lastebil med høye lemmer, pyntet den med bjørkelov og startet tidlig om morgenens på en tur rundt i Sannidal. Først gikk turen til Lyngdalen gammelhjem. Korpset spilte mens en kjørte gjennom Kammerfoss og Vadfoss og avfyrte også noen skudd. Men så kom regnet og en måtte søke ly på låven til Peder Årø. Videre stoppet en på Sannidal stasjon for å spille for stasjonsmester Haugen.

Gjerde skriver:

"Etter denne morgenturen var musikken med fra Kil skole til Sannidal kirke. Det ble også spilt ved bekransninger ved minnestøt-

tene og på Bygdetunet.

Ved kollekten til musikken innkom ca kr 250,-

Sangen og musikkens dag ble i 1954 arrangert i Kragerø hvor Sannidal Hornmusikk spilte sammen med Kragerø skolemusikk. Det ble også spilt et særnummer av Sannidal hornmusikk som gjorde sine saker fint."

Den 20. juni 1954 ble det arrangert et kretsstevne for guttemusikk i Porsgrunn. Da Falck var dirigent også for Kragerø skolekorps som skulle delta på stevnet, tok Falck med noen gutter fra Sannidal Hornmusikk.

Dette var mitt første musikkstevne og jeg fikk min første musikkmedalje. Den var laget av porselen av Porsgrunn porselenfabrikk. Siden har det blitt ca 100 medaljer til, men porselensmedaljen har jeg passet godt på.

"I sommermånedene var det ferie. Likevel underholdt musikken på en tilstelning i sanitetsforeningen i Kil og i Vadfoss og en gang på Helle.

Korpset spilte også på "Barnas dag" på Helle."

"Die Liebest Post" - Kjærlighetsposten - med trompetsolo var ett av musikkstykkeiene som skulle fremføres. Falck hadde den ideen at ved fremføringen av dette musikkstykket skulle solistene stå langt borte fra korpset. På den måten skulle korpset virke som et ekko til soloen.

Vi var tre solister. Helge Carlsten, Tor Rinde og meg selv. På Heibø stilte korpset opp på et fjell nær Løvstads butikk, mens solistene skulle stå på den andre siden av veien over den gamle bensinstasjonen.

Men så skjedde det noe uforutsett, for da korpset begynte å spille, kom det en stor kolonne med biler på veien som skilte solistene og korpset slik at når disse bilene hadde passert, var musikken og solistene på forskjellige steder i musikkstykket. Ikke noen heldig fremføring.

Det fortelles at ved en senere fremføring klætret solisten opp i et stort tre, men midt under fremføringen falt solisten ned. Denne fremføringen ble heller ikke vellykket.

Som konklusjon må en si at det var ikke så mange ganger vi lyktes med "Die Liebest Post".

Lars Falck.

NYE MEDLEMMER

"I september begynte en øvelsene igjen. Medlemmene var stort sett de samme som tidligere. En fikk et par nye instrumenter og det ble på dette vis ledige gamle instrumenter slik at nye kunne begynne. Disse var: Torvald Kristensen, Ragnar Gundersen, Per Ingvar Andersen, Kåre Engrav og Alf Haugen. I november underholdt korpset på basar på Kil skole arrangert av Sannidal busmorlag".

FØRSTE KIRKEOPPTREDEN

Gjerde skriver:

"1.juledag deltok Sannidal hornmusikk under gudstjenesten i Sannidal kirke, og i avisene ble det takket hver enkelt deltager og spesielt dirigenten Lars Falck.

Sokneprest Tande sendte dirigent Lars Falck et takkeskriv i anledning musikken 1. juledag, og alt i alt må en tro at Sannidal Hornmusikk var med å forhøye stemningen ved gudstjenesten i Sannidal kirke 1.juledag 1954."

Fortsetter neste nummer

Denne artikkelen er egentlig et kåseri, skrevet av Lars Solum, i forbindelse med et søskensbarntreff i august 1997, der barnebarna etter Olette Marie og Lars Johnsen Grana fra Kammerfoss møttes.

Forfatteren er sønn nr. 2 av Martha og Nils Solum, og han bodde i Rønningbakken til han var 17 år.

Kåseriet omhandler hans minner etter besteforeldrene på Grana i Kammerfoss.

Historien fortsettes fra forrige nummer.

Bestemor og bestefar Grana

Til søskensbarnstevnet i Kragerø
16. august 1997.

Stedet Grana

Når jeg tenker på Grana, er det umulig å tenke seg stedet uten bestemor og bestefar. Etterat det ble solgt til andre, har jeg sett det noen ganger. Men da er det så dødt og rart, og jeg må lukke øynene og huske hva det engang var.

BESTEMOR OG BESTEFAR GRANA

Det er ikke så mye skrevet om bestemor og bestefar Grana. Det jeg har funnet fram til, er fra boka Tyvannsslekta og fra Sannidal og Skåtøys bygdehistorie, som utkom hos Naper i 1949.

Olette Marie Grana, født Høinesmyr eller Hønnesmyra som alle sa, var født i Kroken 20. november 1875 og døde 15. desember 1961, 86 år gammel. Høinesmyr var et lite småbruk i Kroken, ensomt til. Min mor Martha bodde der en vinter da hun bare var en jentunge. Hun følte seg ensom og lengtet hjem til Kammerfoss. Og så var det nesten en times gange til skolen, helt alene.

Også bestemor hadde mange søsken. Vi unge kjente Helene som bodde på den andre siden av Grangrunnen og Inga som var gift med Ola Brubakken. Mor til kjøpmann Jørgen Jørgensen i Kilen husker jeg knapt. Men så var det "onkel" Marthinus Thorsen i Kammerfoss. Ham kjente alle. Han sang i Frikjerkas sangkor som tenor, var uten skjegg og fant vann med ønskekivist. Han lignet mye på bestemor. Ellers var det en frikirkeforstander borte på sørvestlandet og noe familie i Haugesund, men de var mer diffuse.

Bestemor var en Martha-type. Hun gjorde seg strev og uro med mange ting, var alltid i farta

Grana i Kammerfoss ca. 1930, malt av en malermester Johansen fra Kristiansand.

med ett eller annet, og snakket fort med litt kvinnende stemme. Hun var lynende flink og kunne alt. Derfor ble hun også brukt til alt. Var det en unge ventendes i et hus, så var det bestemor som ble budsendt, og ikke jordmora. Og når noen lå på sotteseng og døde, så var det bestemor som skulle stelle den døde til gravferd. Var det noen som ble syke og måtte ha hjelp, ja, så var bestemor alltid rede til å trå til i huset. Dette kunne nok gå ut over de 10 barna hun hadde hjemme, og ofte måtte tante Ingeborg og mor Martha ta seg av småunger og husstell og matlaging fordi bestemor var ute og hjalp i andre hus. Likevel rakk hun likesom alt.

Bestemor hadde orden på alt i huset. Bestefar stelte hun med som en unge, og han lot det skje. Hun barberte ham når det skulle være fint, hun gredde ham på håret enda så tynt det var, knyttet slipset og pusset skoene. Hver dag måtte hun ha middagen ferdig til bestefar kom hjem i middagspausen og passet på at han fikk ro til middagsluren. Hun stelte hagen, vasket klærne i stampen på brygga og handlet varene. Naturlig nok, for bestefar hadde 12 timers hard arbeidsdag og var nok sliten når kvelden kom.

Bestemor og bestefar var som regel i Frikirken på søndag formiddags møtene. Da gikk de på

sine ben fra Kammerfoss til Rindebakkene, det måtte være en vei på 7-8 kilometer. Jeg husker godt de to Lars'ene på vei til Frikirken. Først kom bestemor i fin stil litt foroverbøyd opp Rønningbakken med bestefar stavrende noen meter bak. Så kom Lars Svendsen, tynn og svai i god fart, og 10 meter etter gikk kona, som også het Olette. Hun var tung og kortpustet og kunne ikke gå så fort som mannen.

Men både bestemor og bestefar ble eldre etter hvert. Birgit og jeg opplevde i vår forlovelsestid at begge to ble dårlige. Bestefar ble plutselig borte en gang vi var hos tante Karen, hvor de var da.. Han var bevisstløs i flere timer, og vi trodde han skulle dø. Da han endelig kom til seg selv igjen, sa tante: "Nå har du sovet godt en lang stund." "Nei," svarte han forundret, "jeg har ikke sovet i det hele tatt, jeg". Den natta fikk vi i oppgave å være hos ham halve natta, for å se at det ikke tilstøtte ham noe. For bestemor var det på samme måte. En gang i vår forlovelsestid etter bestefar var død skulle vi besøke henne på Grana hvor hun bodde alene. Hun gikk ut på kjøkkenet for å koke litt kaffe. Det varte og rakk før hun kom. Da hun endelig kom, var hun skjev i ansiktet og kunne ikke si et ord. Det var hennes første blodpropp i hjernen. Senere vet vi hvordan hun visnet hen.

Jeg tror ikke bestefar Grana var noe særlig aktiv i politikken, jeg vet ikke engang om han tilhørte noe parti. Det tror jeg nesten ikke. Da var sonnen Tor og svigersønnen Nils atskillig mer aktive. De representerte begge Arbeiderpartiet i kommunestyret, og det holdt de på med helt til onkel Tor gikk over til Kristelig Folkeparti mens Nils fortsatt var trofast mot Arbeiderpartiet.

For bestemor og bestefar Grana var nok livet arbeidet på bruket og frikjerka i Rindebakken.

Foruten i frikjerka var både han og flere med i Legmannsrørsla. Det var slik at to og to holdt møter på de forskjellige bedehusene, hvor de talte og la ut ordet. Der var det mange originarer. Vi som var unger bet oss godt merke i det. Vi minnes Knut Lønne som sa altså for nesten annenhvert ord. En gang han ba Fadervår, sa han: "Fader vår, du som er i himmelen altså". Og gamle Ola Hegland med tenna på tørk, som sa: "Som jeg talte så godt over på Holtane sist søndag." Og graveren med bare et øye som brukte uttrykket: "Da så jeg for mitt indre øye, derr da." Onkel Tor holdt på i et kvarter med å snu og vende på det samme bibelverset. Da likte vi onkel Leif bedre,

for han holdt aldri på i lengre enn 5 minutter. Men best var det når fader og onkel Nils talte, for da var det så godt å sove. Bestefar var en solid støtte med sitt "langte frante". Og på kvinnesida var det stas med kvinneforening og fester på frikjerka. Da luktet det så godt kaffe fra kjøkkenet, og i spisepausen ble det servert boller og wienerbrød fra onkel Tors svigerfar Sveinungsen i Kil.

Som dere ser, har forkrigsårene satt uutslette-lige spor i en liten guttehjerne. Og i de minnene vil bestemor og bestefar Grana ha en sentral plass. Det har vært veldig hyggelig å ha fått denne anledningen til en svært så subjektiv mimring fra denne tiden.

SOSIALE FORHOLD LIKE FØR KRIGEN

Men her vil jeg ikke hefte meg ved alderdommen, som dere alle kjenner til. Jeg har valgt å minnes årene like før krigen, og spesielt år 1937, for nøyaktig 60 år siden.

Depresjonsårene i første halvdel av 30-åra var over. Konjunkturene var stigende, de sosiale forholdene begynte å bli bedre. Alderstrygden var så vidt kommet i gang, men beløpene var ikke store. En enslig alderspensjonist fikk ca. 1000 kroner året, ektepar ca. 1600. Likevel skar Sosialdepartementet ned beløpene. Statsbudsjettet var på 522 mill. kroner.

Den internasjonale situasjonen var temmelig dystert. I Spania var det borgerkrig. Franco kjempet mot den sittende regjeringen og fikk støtte av Tyskland. I april ble baskernes hovedstad Guernica tilintetgjort etter 3 1/2 times bombing. Tyskerne med Hitler i spissen gjorde situasjonen i Europa stadig mer ustabil. Luftskipet "Hindenburg" ble ødelagt av en eksplosjon, og 34 mennesker omkom. Pave Pius XI innkalte til et møte om den katolske kirken i Tyskland, som var under press. I Det fjerne Østen var japanerne gått til angrep på Kina uten at det var erklært formell krig, og i Sovjet-Samveldet foregikk de store Moskva-prosessene mot Trotski-tilhengerne og alle som kunne tenkes å ha det minste avvik fra Stalins styresett.

I lille Norge var det lysere ting som hendte. 21. februar ble arveprins Harald født, en stor begivenhet, for det var hundrevis av år siden en prins var født i Norge. Nordmennene satte den ene verdensrekorden etter den andre på skøyter i Davos. Engnestangen satte verdensrekord på 500 meter med 42,3. Staksrud satte verdensrekord på 1500 meter med 2.14.9, og Laila Schou Nilsen

satte verdensrekord både på 500, 1000 og 5000 meter. Det ble fremmet forslag om ny rettskrivning fra 1. juli 1938. Dette førte til at Riksmålsforbundet skjerpet til kamp mot den forestående "samnorsken". I april var det storflom i Kragerøvassdraget, og det var den største siden 1892. Landet feiret også 100 årsjubileum for formannskapslovene, som ga kommunene selvstyre.

Helsetilstanden var ikke verst. De smittsomme sykdommene, som tuberkulose, difteri, poliomelitt og meslinger herjet, uten at de hadde særlige midler til å bekjempe sykdommene. Men koppen var drevet tilbake ved vaksinasjon, og BCG-vaksinasjon mot tuberkulose var i gang. Tannhelsen var imidlertid dårlig, og skoletannlege Krogsrud ba om at det ikke skulle bli alminnelig å gi barna gebiss til konfirmasjonen.

La oss så ta for oss Kragerø Blad og Vestmar for 16. august 1937 og se hva de skrev der.

Det var ikke så lett å få kontakt med Værvarslingen, så en burde ta varsel fra dyrene. Hundene spiser gress mot regn, blir trette og uopplagte og ryster seg. Når katten ligger sløv og ynker seg foran ovnen, er det slutt på godværet. Myggene er plagsomme mot dårlig vær (det vet vi vel!), edderkoppen forkorter nettet mot dårlig vær og forlenger det mot godt vær. Og når endene snadrer usedvanlig høyt, da blir det regn.

Nytt av året var det at det ble satt opp badetog fra Oslo til Kragerø. Det var over 400 tilreisende med det første toget, og alle var overbegeistret over byen. En tilreisende sa: "Vi har hørt meget om Kragerø, men vi hadde aldri kunnet tenke oss at her var så vakkert." Dette til tross for at bade toget var halvannen time forsinket på grunn av strømbrudd.

Kragerø formannskap skulle på en "lysttur" til utstilling i Moss. Vestmar skriver: "Slik reise er ganske overflødig, uten interesse for byens befolkning. De 3-400 kroner som turen koster, var bedre anvendt til nyttige ting innen byens grenser." Ja-ja, tidene forandrer seg lite!

Hemmelige nazitropper i USA er meget farlige enn Ku-Klux-Klan og gangstere.

En amerikansk farmer ble forleden rammet av lynet. Det gjorde ham intet vondt - tværtimot - han ble helbredet for en generende talefeil.

Sannidal herredstyre bestemte seg for å følge departementets påbud om å kjøpe skrivemas kin til ligningskontoret.

Tyske teologer hevder at Moses ikke var jøde, men en 100% arisk adelsmann.

Mann i Oslo ble ilagt 10 kroner i bot for å ha spytte på fortauet.

Norgesmesterskapet i fotball var i gang, og for oss fra Fredrikstad kan vi bemerke at Fredrikstad slo Rosenborg 5-0 i 4. runde. I Amerika hadde de hopprenn på boraks, og der kom de opp i hopp på 30 meter.

Videre var det fastslått at sildolje kunne brukes til margarin. En ny herdningsprosess var oppfunnet, og man så fram til en lysende tid for norsk margarinproduksjon. Det var gaupe i Gjerstad, den kom helt ned til gården, og bamsebarnet herjet i Hallingdal.

I England forsket man på dødsstråler som skulle hindre enhver fysisk inntrengning i et område, og dette skulle forhindre enhver fremtidig krig.

Sosialistisk skolelag kjempet for mest mulig politikk i skolen. Transpulmin kunne brukes mot tobakksrøkning. Ved innsprøyting av stoffet kunne det kjennes en intens motvilje mot tobakk. Og ved Kragerø Biograf ble vist "Tiggerstudenter", en tysk sang- og musikkfilm. Adgang for voksne kr. 1,00, barn kr. 0.50.

Så var det den faste annonseringen på 1. side. Av leger var det distriktslege Harboe, og legene Folstad, Stokkeland og Eitrem. Av tannleger var det Eilertsen, Anders Krogsrud, Finn Krogsrud og Hamran, og av sakførere var det Hvoslef, Midgaard, Arentz, Scheel og Heldal.

Alle disse navnene har en egen klang hos oss som opplevde disse årene.

Jeg tror ikke bestefar Grana var noe særlig aktiv i politikken, jeg vet ikke engang om han tilhørte noe parti. Det tror jeg nesten ikke. Da var sonnen Tor og svigersonnen Nils atskillig mer aktive. De representerte begge Arbeiderpartiet i kommunestyret, og det holdt de på med helt til onkel Tor gikk over til Kristelig Folkeparti mens Nils

Familien Grana, sommeren 1923. Sittende foran f.v. Einar, Olette (bestemor), Karen (g. Nilsen). Midterste rekke f.v. John, Lars (bestefar), Trygve, Ingeborg (g. Andersen). Bakerste rekke f.v. Martha (g. Solum), Thor, Leif F, Inga Johanne (g. Wiik), Olaf.

BILDET ER UTLÅNT AV STIAN GRANA.

fortsatt var trofast mot Arbeiderpartiet.

For bestemor og bestefar Grana var nok livet arbeidet på bruket og frikjerka i Rindebakken.

Foruten i frikjerka var både han og flere med i Legmannsrørsla. Det var slik at to og to holdt møter på de forskjellige bedehusene, hvor de talte og la ut ordet. Der var det mange originarer. Vi som var unger bet oss godt merke i det. Vi minnes Knut Lønne som sa altså for nesten annenhvert ord. En gang han bar Fadervår, sa han: "Fader vår, du som er i himmelen altså". Og gamle Hegland med tenna på tørk, som sa: "Som jeg talte så godt over på Holtane sist søndag." Og graveren med bare et øye som brukte uttrykket: "Da så jeg for mitt indre øye, derr da." Onkel Tor holdt på i et kvarter med å snu og vende på det samme bibelverset. Da likte vi onkel Leif bedre, for han holdt aldri på i lengre enn 5 minutter.

Men best var det når fader og onkel Nils talte, for da var det så godt å sove. Bestefar var en solid støtte med sitt "langte frante". Og på kvinnesida var det stas med kvinneforening og fester på frikjerka. Da luktet det så godt kaffe fra kjøkkenet, og i spisepausen ble det servert boller og wienerbrød fra onkel Tors svigerfar Sveinungsen i Kil.

Som dere ser, har forkrigsårene satt uutslettelige spor i en liten guttehjerne. Og i de minnene vil bestemor og bestefar Grana ha en sentral plass. Det har vært veldig hyggelig å ha fått denne anledningen til en svært så subjektiv mimmring fra denne tiden, og selv har jeg fått oppleve at barndomstiden ikke er så fjern som vi gjerne har trodd. Folk sier tvert i mot at den kommer nærmere og nærmere jo lengre vi lever, og da har vi atskillig å glede oss til fortsatt.

16.08.97 Lars Solum

Gaver til “Arven” fra mars til nå

Siden nr. 88 kom ut, har det strømmet på med gaver til bladet.

**Redaksjonen takker hjerteligst! Bare på den måten kan vi fortsette
å gi ut “Arven”.**

B.G.B., Kragerø 200. R.B., Sundebru 200. Ø.J.E., Sannidal 250. I.C., Sandefjord 100. G.M., Kragerø 100. O.L. do. 200. K.E., Sannidal 200. R.A.H., do. 200. S.B., Stokke 200. I.H.S., Kragerø 200. A.J.M., Sannidal 200. N.E.S., Kragerø 200. K.M.R., Skallestad 200. R.H.H., Stathelle 150. Ø.S., Helle 300. O.V., Gjerstad 100.

? 100. Å.J.E., Kragerø 100. M.T., Stabbestad 200. R.H., Mandal 200. L.E., Arendal 150. J.F., Sannidal 200. O.W., Kongsvik 250. H.R.D., Sundebru 200. ? 100. ? 100. K.L., Helle 100. H.K., Nesbyen 200. I. og J.P., Kragerø 100. J.K., Sannidal 200. A. og K.S., Kragerø 100. M.J.O., do. 200. E.A., do. 200. S.B., Skien 200. H.J.R., Sannidal 100. L.T., Kragerø 100. ? 200. T.D., Farsund 200. K.D., Indre Arna 200. I.M., ? 200. K.H., Stokke 500. T.B., Skåtøy 100. G.K., ? 100. A.L.S., Kragerø 100. S.B., do. 200. T.S., Sannidal 150. H.T., do. 100. P.S., Helle 150. J.S., Kragerø 100. ? 100. M.S., Kragerø 200. G.H., Gjerstad 200. B.E., Skien 200. I.S.J., Kragerø 100. A.E., Sannidal 150. G.S., do. 200. T.K., Kragerø 200. T.L., Bjorbekk 150. P.H., Skien 200. PR.H., Helle 150. I.R.M.B., Sundebru 200. PN., Drangedal 200. G.K.S., Birkeland 300. Kragerø og Skåtøy Hist.lag 200. B. og P.L., Helle 200. T.J., Vikersund 200. B.S., Skien 200. B.E., sannidal 200.

K.H.S., Søndeled 100. B.H., Helle 300. M.H., Sannidal 150. L.S., Kråkerøy 200. H.L., Arendal 150. K.K.Ø., Stathelle 200. S.A., Porsgrunn 200. S.L., Kragerø 100. ? 200. G.G., Sannidal 100. Å.G.B.S., Sandefjord 250. H.W., Kragerø 100. ? 200. I.B. og K.K., Kragerø 200. ? 100. E.L., Heistad 100. M.R., Kragerø 200. T. og S.S., Sannidal 200. A.T.B., Kragerø 200. F.S., do. 100. P.A.N., Hundvåg 200. W.W.E., Oslo 200. J.E., Sannidal 200. R.J., do. 200. G.T.H., Helle 100. G.B.H., Sannidal 200. R. og A.F., Kragerø 150. S.T.R., Sannidal 100. K.K.L., do. 100. N.N., do. 100. E.S., Tistedal 200. E.N., Skien 100. J.B., Fevik 200.

R.B., Kragerø 100. K.R., do. 200. R.R., do. 200. K.S., Oslo 200. G.L.F., Fjell 200. S.E.L., Solbergelva 100. R.L., Drammen 100. P.T., Sannidal 500. A.F., do. 300. H.E., Skien 150. ? 200. P. og B.?, Kragerø 100. I.H., Helle 130. R.D., Sundebru 100. T.S., Sannidal 200. A.M., Skien 200. A.H.L., Ulefoss 200. E.B.F., Kragerø 200. K.M., Sannidal 200. S.O. og M.H., Stathelle 200. J.S., Kragerø 200. P.E., Tolvsrød 100. T.L., Kragerø 200. T.D., Arendal 200. N.J., Risør 100. A.B.S., Lørenskog 200. K.W.B., Akland 100. L.K., Neslandsvatn 100. I.Å.T.S., Risør 200. S.D., Kragerø 150. O.E.N., Sannidal 200. E.B., do. 400. ? 100. B.S., Risør 100. ? 100. L.S., Sande 200. U.K., Helle 200. Å.S., Kragerø 200. O.A.E., Eydehavn 250. R.A., Kr.sand 150. B.N.F., Kragerø 150. ? 50. ? 100. A.E., Helle 200. I.A., Kr.sand 200. I.W., Sannidal 100. G.H., Hemsedal 200. E.H., Eydehavn 200. K.M., Stavanger 200. O. og I.P., ? 150. P.K.E., Skien 300. R.B., Sand 200. K.T.S., Lyngdal 200.

D.J.L., Sannidal 200. H.O., Risør 100. H.H., Helle 200. H.M.K., Heggedal 200. P.Aa., Kragerø 200. I.K.B., Sannidal 500. H.T., do. 200. K.S., Risør 200. M.A.B., Dokka 200. T.I., Lier 100. A.G., Skien 200. C.H., Oslo 200. G.K.D., Sannidal 100. O.N.J., do. 150. M.S., Kragerø 200. G.T.D., Sarpsborg 300.

A.D.R., Kragerø 500. I.L.O., do. 100. L.T.H., Sannidal 100. A. og E.Ø., Oslo 200. K.S., do. 200. T.S., Gjerstad 200. H.P., Ål 100. O.R., Drangedal 200. P.J.M., Stathelle 200. K.K., Tvedstrand 200. E.H.S., Sannidal 300. L.J.M., do. 200. H.M.L.Ø., Sundebru 100. O.O.S., Helle 200. B.L., Sannidal 200.

A.B.T., Stathelle 200. P.A.S.K., Sannidal 150. PL., Helle 100. I.H., do. 200. K.H.T., Sannidal 200. K.E., do. 100. I.K.H., Neslandsvatn 100. K.G.H., Stathelle 200. ? 75. ? 100. D.H.S., Skien 150. B.J.S., Oslo 100. S.M.-G., Kragerø 200. J.T., Oslo 200. P.P., Kragerø 250. K.P.L., Ulefoss 200. I.S., Balestrand 200.

M.B.M., Lillesand 100. J.D.A., Kragerø 100. H.B., Sannidal 200. P.A.E., do. 200. A.H., Stathelle 100. K.H., Drangedal 200. S.H., Hornnes 100. R.N., Kragerø 100. H.S., Porsgrunn 150. A.T., Skien 200. E.K.N., Sannidal 150. T.F., do. 100. ? 100. G.M.H., Kr.sand 150. P.O.P., Kragerø 200. P.S., Oslo 200. H.S., Gol 200. A.S., Sannidal 200. R.E., Skien 100. A.L., Jönköping 300. K.E.P., Nodeland 100. K.H., Stokke 200. B.D., Arendal 200. K.H., Sannidal 300. K.N., Notodden 200. D.H., Porsgrunn 150. T.E.V., Sannidal 200. A.N., Kragerø 50. J.P., Kragerø 200. G.A., Kr.sand 100. E.S.T., Stathelle 250. K.B., Sannidal 100.

Takk til alle!

Olsok-gudstjenesten

ble i Sannidal holdt på Bygdetunet søndag 25.juli.

Rundt 60 mennesker hadde møtt opp da "kirkeklokka" klang. Thor Lien satte musikk til sangene med trekspillet sitt, og konstituert sokneprest Harald Monsen stod for innholdet i gudstjenesten. Det kan vel kalles en tradisjon nå, etter flere år etter hverandre der denne spesielle gudstjenesten blir lagt til bygdetunet. Husene ble åpnet for omvisning, historielaget hadde kaffen klar, vaffelpressa i gang og været var på godsida. I sånne omgivelser burde de fleste kose seg, om man så var lensmann eller prest. Og de fleste gjorde det, også presten.

SANNIDAL HISTORIELAG

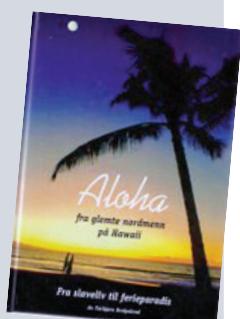
**høstmøte 14.oktober kl. 18.30
på Sannidal Samfunnshus**

Foredragsholder Torbjørn Greipsland, tema
"Nordmenns utvandring til Hawaii".

Han har skrevet flere bøker om bl.a.
nordmenns liv og virkelighet i Amerika,
bygget på private brev som dokumentasjon.

Han henter stoffet til dette kåseriet
fra en av sine bøker, se bildet.

"Mer enn 9.000 av Hawaiis innbyggere
har norske røtter".

Det blir som vanlig bevertning og utlodning.

Alle hjertelig velkommen!

Via en av våre lesere har vi fått tilgang til noe memoarstoff fra distriktet Det er ført i pennen på 1980-tallet av Ingeborg Andresen, født Thon 25.4.1903, død 25.5.2000.

Ingeborg bodde på Tjøme, og der hadde hun også familien sin. Hun eide imidlertid ei hytte på ei øy i Tokke, mellom Kurdøla og Merkebekk. Der bodde hun fra våren og fram til snøen kom, helt til hun var over 90 år gammel. Så lenge mannen levde, var også han på hytta.

Ingeborg fartet mye alene rundt i skogen på Kurdølsheia, noen ganger i flere dager. Hun hadde da med seg kaffekjele og sovepose. Hun fisket, og på høsten plukket hun mye bær.

Ingeborg var født og vokste opp på Holtane, som yngst av 8 søskener. De var født mellom 1883 og 1903: Johanne Thon, Gustav Thon, Hilda Willoch (f. Thon), Anna Olsen (f. Thon), Maren Borgen (f. Thon), Olga Thon, Agnes Haugholt (f. Thon) og altså Ingeborg Andresen (f. Thon).

Ingeborgs foreldre var Liv Anundsdatter Thon, f. 1860 på Stranna (Stranden) i Sinugsdal i Drangedal, og Johan Hansen Thon, f. 1860 på Modum i Buskerud. Johan reiste til Amerika i 1903 da Ingeborg var et halvt år gammel, og også 4 av hennes søskener reiste til Amerika rundt århundreskiftet: Johanne, Gustav, Hilda og Anna. Johanne kom tilbake, men de andre ble der borte.

Det var kun Agnes som bodde hele sitt liv i Sannidal. Hun ble gift med Nils Haugholt og bodde i Kolonien i Vadfoss. Deres barn var Mary Nordbråten, Leif Haugholt, Johanne Underberg, Bodil Nilsen, Randi Haugholt, Olga Halvorsen og Hilda Behring.

Vi kommer i Arven til å trykke noen utdrag av Ingeborgs memoarer, først og fremst det som refererer seg til vårt distrikt.

Ingeborgs memoarer

KYNDELMESS.

I dag kan vi skrive 1. Februar 1986. Det betyr at i morgen er det kyndelsmessdagen. Da skulle halve vinteren være gått, så de gamle og halve foret måtte de da ha igjen i løa, hvis det ikke skulle bli svært hjel for krottera. Men det var også noe annet med kyndelsmess. Hvis det dryppet fra nordsida av kirketaket den dagen ble det tidlig vår.

Også var det kråka da. Den kunne vi vente da. Nå spør du vel kanskje om det er noen som venter på kråka, den har vi jo hele året. For oss som bodde inne i landet ble den sett

på som trekkfugl, skjønt det var den jo ikke. For oss ble det altså bud om vår.

Det er en gammel regel som sier; *Til kyndelsmess kan de meg vente, til marimess kommer jeg visst, og kommer jeg ikke da, så er jeg skotfeig, sier kråka.*

Regler, hva var så det? Et eksempel kan vel denne være: *Gaute Navarskar, han var så svær til kar, han kunne skyte fireogtyve reinsdyr på ein dag, men Leiulf Kovesann han var meir til mann. Han kunne skyte det som Gaute aldri fann.*

MORS SLEKT.

Mors slekt kan følges helt tilbake til 1592 da Anund eide Jysereid og betalte skatt av den til Akershus.

Men så tror jeg det var åtte slektsledd mellom han og min bestefar Anund som var husmann på Sigusdal i Kjosen.

Meget hadde nok hendt i all denne tid både av godt og vondt. Kanskje mest det siste. En del kan man jo lese om i Drangedalssoga, men det er vel helst de store hendelsene. Alle de små minnene som kanskje gjorde like sterkt inntrykk finner vi ikke der. Det er ting som vi gjemmer på og som jeg forsøker å fortelle om, på oppfordring vel og merke.

FARS SLEKT.

Fars slekt kjenner jeg ikke stort til. Han var født på Modum i Ringerike. At jeg vet så lite om hans slekt skyldes vel at han dro til Amerika da jeg var et halvt år, høsten 1903. Det var så mange som reiste over på den tida. Tidene var dårlige her, og de trodde vel de skulle ha lykken med seg i Amerika. Far døde imidlertid og kom aldri tilbake til gamlelandet. Også fire av mine søskener dro over. Kun en kom tilbake, Johanne. De andre stiftet familie og ble der til sin død.

Som vi kan forstå var det mor som måtte være både far og mor for oss, hvilket hun også klarte. Men hva det kostet av slit og oppførelse forsto vi vel aldri.

BESTEMOR MARI FRA GJERPEDALEN.

Det var harde tider for husmennene og deres familie. Bestemor Mari var også husmannsbarn. Hun het Mari Knutsdatter og var født på et sted som het Gjerpedalen, en plass under Kjeldal i Flåbygd.

En gang var jeg på besøk hos en søster i Lunde fikk jeg lyst til å se dette stedet. Det var ikke langt fra Lunde sentrum, men da jeg nærmet meg stedet hvor jeg mente det var, var det ingen som kjente til Gjerpedalen.

Men endelig etter å ha vært innom et sted som lå, jeg tror det var i nærheten av Hogga sluser, var det en kone som visste beskjed, men hun var ikke særlig meddelsom. "Hva skal du der å gjøre, sa hun. Det er vel ikke annet der enn et ørretklekkeri som mannen min

eier", sa hun morskt. Jeg hadde lyst til å si at jeg så visst ikke hadde tenkt å forgripe meg på ørreten.

Men da jeg hadde fortalt om hensikten med besøket ble hun vennligheten selv. Jo da, det lå visst en gammel hustuft der. Den fant jeg også straks ved hovedveien. I bestemors barndom var dette en avsidesliggende dal med bratte fjell på begge sider. Fjellene og dalen er nok den samme nå, men veien er nok kommet til siden.

Da jeg sto ved den gamle hustufta minnes jeg hva mor fortalte. Bestemor Mari måtte vel som andre husmannsbarn tidlig ut og gjete. Da fikk hun til sin forskrekkelse se en bue med mange strålende farger på himmelen. Hun hadde aldri sett en regnbue og trodde at nå var det dommedag. Hun gråt. Nei fikk hun kanskje aldri se far og mor igjen.

På den tid da også jeg var barn hørte du titt og ofte at på den tid og den dag skulle jorda forgå sa de. Jeg var selv ikke store jente da det ble spådd at når sørinen (syrinen) står i full blomst, da skal jorda forgå. Jeg var livende redd. Det første jeg gjorde om morgen var å titte på sørinen vi hadde like utenfor vinduet. Var det lenge igjen? Men bestemor fikk nå vite at det bare var regnbuen.

MORS SANG.

Mor var flink til å synge, kanskje bestemor var det samme. I hvert fall hadde mor mange sanger som hun hadde lært av sin mor. De fleste handlet om husdyra, sau, geit og lignende. Dette var en av dem som jeg lærte tidlig:

*Kom Mari, kom Kari, kom Kristian,
kom oksen og katten på myra.
Det lakker fra myra til Roligsann
for alle de underlige dyra.*

*Kom ku, kom kalv kom sau og geiter,
kiss kyra. Kom baglurauna, kom
bastaugrana,
kom lekraste Mari, kom kapplauskari,
kom leikane, bleikane langt nord i bullan,
busken kom skinnfeldstusken, kom
Burmann.*

Fortsetter neste nummer

Returadresse:
Sannidal Historielag

Adr.: Gunnar Aabøe
Solstadbakken 16
3766 Sannidal

Dette er drosjebilen til Jørgen Søndbø. Bildet er tatt under krigen.
Kristian Solberg som mange sikkert kjenner, og som kjørte buss mellom Kragerø og Skien
i mange år, står på taket. To tyskere kikker interessert på knottmotoren
som ble mye benyttet under krigen.

«ARVEN» UTGIS AV SANNIDAL HISTORIELAG
www.sannidalhistorielag.no

Redaksjonskomité:

Ragnar Grønåsen

Anne Sofie Aardalen

Ove Bertelsen

Gunnar Aabøe

tlf. 35 99 22 16

tlf. 35 98 79 56

tlf. 35 99 03 74

tlf. 90 91 63 52

Kasserer:

Liv Grønåsen

«Arven»'s

bankgirokontonr.:

tlf. 35 99 22 16

2655.60.82854

Husk å melde fra til redaksjonskomiteen ved den minste adresseforandring.